

ЛИТЕРАТУРЕН ГЛАС

БРОЙ 197 Година XXIV
декември 2017- януари 2018
Цена 1,00 лв.

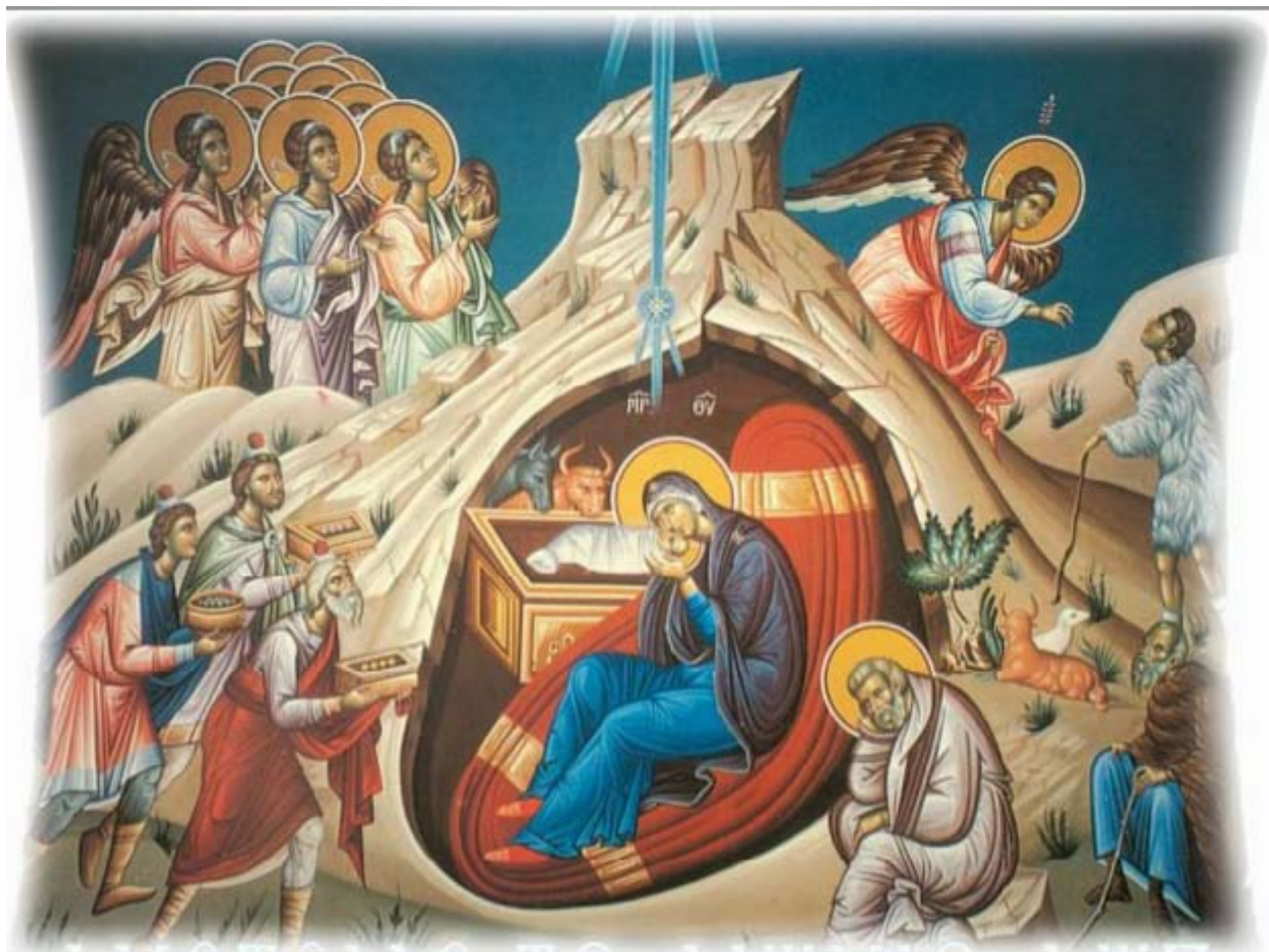
ВЕСТНИК ЗА ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Основан от Д.Б.Митов и списван от него
от 1928 г. до 1944 г. в София

KAT № 430 ISSN 1310 - 7917

ЧЕСТИТО РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО!

Уважаеми жители и гости на община Стара Загора,
Скъпи съграждани,
Изпращаме още една изключително динамична
и изпълнена с предизвикателства,
но стабилна и успешна година.

Бих искал да благодаря на всички, които положиха усилия
за това градът ни да върви напред и направиха и невъзможното,
за да служат на обществения интерес.

Бъдете активни, позитивни и градивни и през Новата година!
Нека има повече ползотворни дела и споделени успехи
за всички жители на общината!

Приемете моите най-искрени пожелания за здраве, семейно щастие и успехи!
Да не забравяме да даряваме топлота и доброта на онези,
които най-много се нуждаят от подкрепа!
Пожелавам ви мирна, щастлива и благодатна 2018 година!
Весели Коледни и Новогодишни празници!

Живко ТОДОРОВ, Кмет на Община Стара Загора

Уважаеми
старозагорци,

В навечерието
на Рождество
Христово приемам моите
сърдечни пожелания

за здраве и благоденствие!
Да е светла и мирна Вашата Коледа!
Нека Новата година Ви донесе
късмет и успешни дела!
Весели празници!

Таньо БРАЙКОВ
Председател
на Общински съвет
Стара Загора

ПРЕДКОЛЕДНО ЛИТЕРАТУРНО ЧЕТЕНЕ

В залата на Регионален исторически музей - Стара Загора се състоя предколедно литературно четене на новоучреденото Дружество на писателите, в което участваха поетите Стойчо Маджарски, Виолета Бончева, Керка Хубенова, Ботьо Буков, Стефанка Мирчева, Пенчо Пенчев, Кристина Божанова, Трифон Митев, Радка Баева, Кристиан Петков, Злати Златев, Таньо Клисуров. Прочетени бяха творби на Йордан Пеев, Борислава Бонева и Йордан Атанасов.

ЛГ

НАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ, ПОСВЕТЕНА НА 120 Г. ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АСЕН РАЗЦВЕТНИКОВ

На 3 и 4 ноември 2017 г. в Горна Оряховица и Велико Търново се проведе Национална научна конференция, посветена на 120 г. от рождението на Асен Разцветников, организирана от Община Горна Оряховица и катедра „Българска литература“ на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

През първия ден в Община Горна Оряховица бяха прочетени пленарните доклади от проф. Михаил Неделчев (Нов български университет в София) – „Поезията на Асен Разцветников – между „Жертвени кладни“ и „Планински вечери“ или реконструкция на цялостни – осъществени и неосъществени – завършени, незавършени и разпадащи се“, от проф. д-р Николай Димитров (ръководител катедра „Българска литература“ при ВТУ) – „Архетипът „Йов“ или за корените на меланхолията в „Планински вечери“ на Асен Разцветников“, от доц. д-р Пламен Дойнов (Нов български университет в София) – „Еленът и ловецът. Пощерки в езиково поведение на Асен Разцветников след 9 септември 1944 г.“.

След това участниците и гостите посетиха родната къща на Асен Разцветников в с. Драганово, където бяха запознати с живота и творчеството на писателя и бяха положени цветя в неговия памет.

На 4 ноември конференцията продължи в зала „Европа“ на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Заседанието беше ръководено от проф. д-р Иван Станков. Научни доклади четоха: доц. д-р Александра Антонова (Институт по литература към БАН) – „Експресионистично и декоративно изображение в ранните творби на Асен Разцветников“, проф. д-р Сава Василев (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) – „Баладата на Асен Разцветников, „Каин“ – екзекуция (не) по български. Контексти и разминавания“, гл. ас. д-р Илияна Димитрова (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) – „Женската образност в книгата „Жертвени кладни“ на Асен Разцветников“, проф. д-р Димитър Михайлов (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) – „Стихотворения“ (1942) – авторската антология на Асен Разцветников“, гл. ас. д-р Мая Ангелова (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) – „Дон Кихот“ на Ас. Разцветников и употребата на културогемата, създадена от Сервантес, през различните периоди на новата българска поезия“, д-р Ана Костадинова (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) – „Дон Кихот Ламаники, войник на милостта и любовта“, проф. д-р Антония Велкова-Гайдаржиева (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) – „Мастото на Асен Разцветников в трудово-спътническия проект на Иван Мешевков“, д-р Иван Станков (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) – „От дъното. Циклите „Балади за ниците“ от Асен Разцветников и „De profundis“ от Александър Вутишки“, проф. д-р Петър Стефанов (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) – „Песента за житното зрънце – архетип и художествено осъществяване“, Александър Христов (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) – „Апри и Асен Разцветников“, д-р Радка Пенчева (Къща-музей „Ем. Станев“ – В. Търново) – „Защо бях следен? – архиви за Разцветников“, проф. Михаил Неделчев (Нов български университет в София) – „Писмата на Асен Разцветников и неиздаденият последен том на четиритомното издание на поета“.

След дискусия конференцията бе закрыта, а докладите ще бъдат публикувани в научен сборник.

Владимир ШУМЕЛОВ

СРЕЩИ С ПИСАТЕЛИ

На 29 ноември в Бар „В JAZZ-а“ - Стара Загора се проведе среща на поета Елин Рахнев (носител на наградата “Веселин Ханчев” от 1992 г.) с поредната му книга - сборникът със стихове “Зелда”. Това е „книга за вечната тъга по скотфитцджералд“.

Заедно с Елин стихове от сборника четоха и негови приятели. За доброто настроение в Бара допринесе и музикалното съучастие на джаз-певицата Шикерова и Димитър Русев - Мутата. На вечерта присъстваха десетки младежи, които масово си купиха поетичната книга на Елин Рахнев.

На 12 и 14 декември в къща музей “Гео Милев” се проведеха две литературни срещи:

* На 12-ти декември с проф. Александър Шурбанов и новата му поетична книга “Дендрариум”. Пред младата аудитория - ученици от Второ ОУ “П.Р. Славейков”, поетът Таньо Клисуров говори за необичайната книга - любовта на поета към природата. Проф. Шурбанов отговори на зададените му въпроси от младите слушатели.

На снимката отляво надясно:

Таньо КЛИСУРОВ,

Александър ШУРБАНОВ,

Йордан АТАНАСОВ.

* На 14-ти декември гост в къща музей “Гео Милев” беше пловдивският писател и журналист Антон Баев с новия си роман-сатира “Истинската история на Спас Господов”. Поетесата Виолета Бончева прочете литературен анализ на проф. Светлозар Игов за романа на Антон Баев. Присъстваха граждани и членове на Дружеството на писателите - Стара Загора.

Картините на Татяна ПОЛИХРОНОВА в броя са от юбилейната ѝ изложба „50 посоки“, ноември 2017, Зала „Байер“ - Стара Загора.

Татяна ПОЛИХРОНОВА,
Пейзаж с котки

НАДХИТРЯНЕ С ДЯВОЛА

Дошъл е часът на разплащането. Тополата хвърля три златни листа, брезата - седем, дюлата - само едно и то не веднага, сякаш го къса от сърцето си.

Но есента чака, дори примижава на слънце. Тя знае, че всичко е нейно, че е излишно да нервничи, защото зад нея е времето.

Александър ШУРБАНОВ

ТОЛКОВА СТЕ ПРЕКРАСНИ, братя мои, повелители мои, все тъй мълчаливо изправени на поста си със своите сребърни ризници, с изумрудните си корони, че бих искал да ви нарека „дървеса“, както са ви наричали отколешните поети, но езикът ми не се обръща. Бих искал да се завърна в ония епохи на приказност преди развенчаването на благородните звания и експроприацията на думите, преди самоналоженото ни обедняване.

С ДЪРВЕТАТА СЪМ В МИР. Идвам при тях след всяка битка като при съюзници, които няма да ме предадат. Те ме посрещат неизменно с птици. От мен не искат нищо. Обичта им е братска - непитаща и мълчалива. Не помня да съм я заслужил с нещо.

ТОЗИ АТЛАСКИ КЕДЪР, който някога заселих – крехка фиданка пред къщи, днес е десет пъти по-близо до небето от мен. Гледа ме отгоре надолу и проблемите ми му изглеждат нищожни. Когато вдигна очи към вечно-зеления му връх, който танцува с всеки безгрижен повеи в онзи друг, прозрачен свят високо над главата ми, почти съм склонен да се съглася, че той е прав.

КОЛКО ЧЕВРЪСТО се изкатерва по дървото катерицата! Но гълъбът отдавна вече я е изпреварил - люшва се на върха. И толкова е проста тайната му - да изоставиш всякакви опори, да се облегнеш единствено на онова, което дишаш, и да разтвориш пръстите си широко, додето ноктите забравят, че са нокти и се отпуснат, за да разцъфтят в крила.

КЛОНКА

Една клонка пред моя прозорец трепка отчаяно. Преди да повдигна очи там е имало птица.

ПОСВЕЩЕНИЕТО

Снегът е бутафорен прах. Дървото с клони ме докосна. Въпросът е защо живях, кога живях не е въпросът. Въпросът е с какво живях, с кого живях не е въпросът. Смехът е безпризорен грях. Историята ме докосна.

НА МЛАДИНИ по-лесно късах розите и ги поднасях, сякаш бяха нещо измислено от мен.

Сега ги гледам и им се радвам, както са на храста. Не ги докосвам.

Моля се и вятърът да пощади нетрайната им прелест, като не знае как да я повтори.

ОСВЕН АКО

Сутрин, когато стана и погледна през прозореца, ахвам: розите са се излюпили от разпукани пъпки и вече разперват алени крила без моя помощ. Нищо на този свят не се нуждае прекалено остро от присъствието ми. Освен ако неосезаеми неща като възхищението и обичта не се оказват част от механизма на съществуването.

БАЛАДА ЗА БЪЛГАРСКАТА ЛИПА

Един американски лютниер (коза брадичка, кръгли очилца) разказваше по българската телевизия как се оженил и установил у нас, защото нямало дърво по-подходящо за майсторене на цигулки от тукашната, българска липа.

Преди два века в Рилската обител един монах година след година резбовал кръст с безброй библейски сцени от тази съща българска липа, додето осланял от дълго виждане. Но кръстът му останал да ни радва.

През юни градовете тук ухаят с неземан аромат, когато цъфне най-дъхавата, българска липа. Пчелите я налитат на рояци, за да сберат безценния нектар за мед, какъвто се извлича само от истинската българска липа.

И циганите с ярост я нялитат, накръшват клоните ѝ по земята, а после ги възседат и берат, за да изкарат някой лев на пункта, където изкупуват липов цвят.

Когато те най-после си отидат, картината е като след клане.

Сега американецът излиза след дълги часове в ателието да се разтъпче, спира напред път, вдига глава и мълчаливо гледа почернената българска липа, а по лицето му се е изписало едно небългарско недоумение.

ЗАЕДНО С КРАЧЕЩИЯ ГЪЛЪБ и с двете руси кончета, които търсят нещо разпиляно в последната трева, и аз минавам върху падналите войнства на лятото - посечени, но още златни. А земята - осиротяла - шушне сухи думи под краката ми. Неразбираемо. Все още под краката ми.

Снежана ИВАНОВА

(Из книгата под печат „Повесма“)

АДАМ РУХАНИ

Продължих глухите уши на вятъра, че малко ми е да си имам покрив. Очите палеха, попили мокрото на дъждовете отпреди земята.

Осъмнах в този свят, раздран от мълнини. Небето сви прозирните си мигли. От огън ли, от плач ли се издигнах в човешкия си ръст – да го изпълня;

да го заселя с плът и кръв. Да викна: Малко ми е дом. Искам още. Кълни роса по кожата среднощна на семето, в което ще поникна.

ВЛАДЕНИЕ

Сам Бог позволи да прекрачаш праговете на водата смирен сред пожара на перепудите да оголиш звездния камък колкото да те подхлъсне по обратния склон на жената да извадиш без свян реброто колкото да го прегърнеш колкото да го погалиш с длан засмяна напрат

хиляди птици възгласи от преддверието на небето хиляди змийски вопли по нагорнището на човека какво още търсиш какво

свещът е твое владение

зад еленовото дърво озлочестена смъртта

ПОМЕТНИЦА

подредили се да се надпреварват мойри

аз ще изпера вълната аз ще развляча вълната аз ще изпера нишката

сенкуват на Куцовлас

под къделята змия разсуква името на зачатното буква по буква съсък плач

преспено подсирило

бъхта Мора кълчищата на кръвта му блъска освирепели криле

щяло да се роди невинно

ПРОЩЪПАЛНИК

на четири луни разпънат кръстът тъмнее в низините на мъглата току-що пропъзлялото отроче разлиства посталелите му клони

Хекато не премаятай сластни мрежи ромбовете детски не подхвърляй

игра да е прекращава се човекът

небесните дувари пукнатина

ПЪЛНОЛУНИЕ

По стъпките на живите се опна пътят. Тревата с век порасна. Прогледнаха спасителите-къртове в къщата си тясна.

До дъно прокопаха коридорите. Прозорци издълбаха. По цели дни се търеха и спореха кой крив е и кой прав е,

и за кого: за пътника или за корена е камъкът пред входа. Но мълкнаха. Земята се отвори. И мъртвите проходиха.

АУТИЗЪМ

между куче и котка хлапета търкалят слънцето на кръстопът

пътят се обезпяти а сега накъде

влюбени тръпнат смяката на страстта върхна кожа

старци разплитат тялото на срама боси устни

между ау и мяу буквата на майката единни различните й утроби детето което не искаше да говори запя следващата ни смърт:

Черна почернях, майчице! А ни дъно, ни нощ ме хвана. Да се чудиш кой посред бял ден ме грабна и затисна под седем земи. Под седем адски камъка. Казват: замръзнало пладнето.

Черна вода пих, майчице! А ни лъч, ни луна се спусна кладенеца да изгори. Ориста ми да преобърне. Казват: напразно бил смехът ми. Младостта – напусто. Нямало да узрее зърното.

Черно завържи, майчице! Суша подяжда нивата. Къщата ще овъгли, а пепелта - знак: на помен е. Казват: всичкото накъдето тръгнало – натам отива. Връщане нямамо, майчице! Който се върне – тежко му!

ИЗХОД

под небето на устата земетръсите на езика нечленоразделат сипей от пресипнали гласове хлъб от разхълцани звуци

безнаков безбуквен бръщолеви безговорен език

бръ! що? леви! леви?

Леви носи ковчега на раменете си заоблачен одимен скърцат зъбните стражи претреперва небцето скомнина до спомина

Не споменавай напразно! накъде беззлагоднико мъкнеш странните плочи херувимите колена

ословесва човекът бога вътре в човека не-утроба кивот

Татяна ПОЛИХРОНОВА,

Митични пространства

ВЪВЕДЕНИЕ БОГОРОДИЧНО

от небе до небе все е есен

тихо тихо из Господния сън сме потекли нежни детски реки отмалели звезди осланени

блуден вятърът – Син а брезите мислят от старост

Бог замахва озлочестена десница – да ни изтрие.

Малко по-ниско върху селската църква стърчи Вината. И ни спасява.

ГРААЛ

когато водите се разделиха Големият коленичи пред малкия вятър се въздигна на раменете му росата запретна път

човекът е бездна от небеса а все допъзлява себе си възкликна детето

подмладях докато се утаявам в глинената си чаша

БАЛАДА ЗА ВКАМЕНЕНИТЕ ЖЕНИ

Чакаха жените до вечернина на мъжете дългото завръщане. Чистеха до покривите къщите – да изтрият във душите черното.

Без мая омесени гърдите им се трошаха в ниското поднебие. Вятър ненаситен ги изгребваше на нощта от съпното корито.

А тревата изчовърка портите с пръсти, костенясали от жегата. Мълком във пръстта жените легнаха – с мъртвите поне да поговорят.

Скитаха мъжете зли, посърнали и деляха зърното от плявата. Дявол ли със Бога се сродяваше, та животът в камък се превърна?

Вкорени се въздухът във ноздрите. Буквите замръзнаха сред сричките. Вкамениха се жените ничини на смъртта под булчинската кожа.

Чак на зарианта, когато думнаха във околото слънчево пожарите блъскаха мъжете де що сварят всичко читаво и всичко чумаво,

търсеха жените си непразни в угарта на яловите празници, после никой не видя лицата им...

Само камъните нощем плачат.

ВИНАТА

Всички бяха невинни. Невинни сме всички и н е.

Пълната връв е отрязък от време, което не ни принадлежи.

Превземаме утробните си пространства: полуживотни получовечи – гласове гласове гласове отпреди слизането на Адам.

Викът е най-дългото бягство през действителността.

Всички бяха виновни. Виновни сме всички и н е.

Както сме се разпръснали по тържища, по сцени и кръчми, както сме се изстъпили: размножени, самотни, единни – тишина, тишина, тишина

Бог замахва озлочестена десница – да ни изтрие.

Малко по-ниско върху селската църква стърчи Вината. И ни спасява.

МАЛКА СЕМЕЙНА САГА

Людмила ГРИГОРОВА е известен литературен историк, теоретик и критик. Изследванията ѝ върху съвременната българска и западно-европейска литература са получавали висока оценка, както от писателската гилдия, така и от читателската публика.

В новата си книга „Малка семейна сага“, Людмила Григорова се изявява в нова светлина – като разказвач. Всъщност книгата е своеобразен летопис на живота, преживяванията, впечатленията и възлненията на авторката, живяла и творила през два исторически периода – от средата на 50-те години на миналия век до наши дни. „Разказът“ се води от първо лице и е свързан с историята на семейството ѝ – и по бащина, и по майчина линия. Споделяйки преживяванията си – от ранното си детство, през юношеството, младостта и зрялата си възраст, тя прави просторен анализ на времето – втората половина на XX век и началото на нашия – като прави, климат, атмосфера, нравственост, образование и култура. И на хората, дълбоко свързани със земята, пословичната им бедност, тежък и неблагоприятен труд за осъждана им прехрана, изостаналостта им – като бит и култура в сравнение с хората от града.

В тази част на летописа си Людмила Григорова проявява качества на народопсихология, като успява да проникне в същностната характеристика на начина на живот, поведение, мислене и действие на селското население, най-вече в по-бедните райони на страната, от това историческо време.

Втората част – условно наречена втора, тъй като повествованието върви паралелно с другата, тя по същия високо професионален начин анализира живота в цялото му многообразие, вече в сграда, от първите начални училищни години, през английската гимназия и студентството във факултета по английска филология.

Тук ценното е, че благодарение на общественото положение на семейството и най-вече на баща ѝ – писателят Крум Григоров, тя има възможност да общува с големи български писатели, хора на изкуството, науката и културата. За тях автор-

ката говори с обич, почит и уважение и така възкресява имената им за младите поколения. Напомня им какви достойни творци, просветители и съзидатели са градили културното развитие на България и са го издигали на европейско равнище.

„Малка семейна сага“ е стойностна във всяко отношение книга – идейно-художествено, историческо, народопсихологическо, обществено-политическо. Притежава и други високостойнствени качества, към които можем да прибавим и хубавия, звучен български език, богатството на образи и събития, наболели проблеми, които и днес за жалост още не са решени.

„Малка семейна сага“ е необходима за паметта и националната култура на мламото поколение читатели, които слабо познават не само миналото на народа си, но и често проявяват равнодушие към живота и съдбата на предците си.

Благовеста КАСАБОВА

ПАРИЖКИТЕ ДНЕВНИЦИ НА ДИМО РАЙКОВ

Дано съм жив един ден да напиша и такава статия. Защото последните му няколко книги са именно дневници. Може би затова сега вече съм склонен да го съотнеса и съпоставя с дневниците на Достоевски: главната прилика е онова, за което и гениалният Фьодор Михайлович е понасял критиката, че пише... публицистика! Обвиняват го в... журнализъм! А неговата аксиома е: „Я убаякуиватъ не мастеръ!“ В своята актуалност, в животрепещицата им художествена плът съчиненията на Димо Райков носят дъха и трепета на времето си.

Природата – и човешка, и писателска! – на Димо Райков е такава, че той не може да гледа и преживява спокойно видяното! Такова е и перото му: нервно, изгарящо и неспокойно, И когато ще прочетем върху корицата на тази книга за писмото, изпазано от съзвизите на пишешите писмо до френския президент, ние вярваме, знаем, че това не е художествен образ, писателски похват. Това е душата на писателя. А може би е взел или по-скоро усвоил и нещо от парижкото метро? Цитирам: „уж нищо не виждат и не чуват в метрото, но щом стане нещо, изведнъж се оказва, че всеки, дори и този, който е с гръб, през цялото време е наблюдавал и „виждал“ по своему станалото“ (“Мадлен“, с. 179)

«Не може светлината да грее под крина! Като чета книгите на Димо Райков у мен се затвърждава убеждението, че съдбата, историята си избира своите „съгледвачи“ и летописци. По всичко изглежда, че Димо Райков е от тях. Той сам определя мисията си като благородна и благородна. И което е по-важно – той има съзнанието за мисия. Но едва ли самочувствието. Макар че за един човек като него това не би било неестествено. Ще цитирам едно изречение, което повдига малко завесата за успеха на книгата му в частта на изповедите: „бях поласкан, че един такъв човек така се разкрива пред мене – непознатия, значи с нещо съм предизвиквал доверието му и то още на първата ни среща“ (Стр.176).

Първата ми среща с (Димо беше и с неговата първа книга „Стълба от камък“. Тогава той спечели доверие ми именно с искреността си, със своята

непринуденост и сърдечност... В “емигрантските” му книги, да ги наречем така условно, той продължава тази линия на откритост и себеподаване». Това беше автоцитатът от моя рецензия за предишната книга на Димо Райков.

И още един цитат: „Усещане за чужда болка – най-първият знак за красота!“ (думи на поета Андрей Германов) – това усещане нашият автор го има в излизък. И нищо че ходи непрекъснато усмихнат – той е от хората, които поемат чуждата болка като своя. Затова и двете му книги, и особено новата! са препълнени със състрадание и съчувствие. Затова и всяка втора дума е за многострадална България, за многотърпеливите българи...той не може да и з л е з е от България, от мизерията на България – напротив, тук в разкошната и светла столица на света, това чувство като че ли се засилва – чувството за непорядък и мизерия.

Някой ще каже: защо е трябвало да отиде в Париж, за да ни разкаже от там историите на Нели от Варна, Ванчо Свирката от Габрово, Рафо Алмалех, Мони Якимов, Стоян Ковачев – цяла галерия от БГ-емигранти. В Париж нещата добиват друга акустика!

Много българи си отидоха от България. В стила на книгата може да се каже: България си отива от нас. Но има и българи, които идват и си отиват: по-право – дойдат, да ни кажат, колко тук сме зле и как добре си живеят хората Т а м... В нашия случай не е така или – поне не е само така. И днес, когато странна актуалност получи темата за завръщането на българите в родината, си мисля: аргументи „срещу“, или аргументи „за“ това завръщане ще са книгите на Димо Райков?

„Защо бе, българи, защо не оправите качеството на живота си?!“ – често се провиква писателят.

Като че главно чувство и мисъл в трите му книги е: «...възмездие за онези, които ни изгониха и продължават да гонят кадрните, чувствителните и надарените с въображение българи от родината им.» (Стр. 135, «Чочо от

Провадия». Това са новите герои на Димо – Чочо от Провадия и Георги Георгиев, представляващи Писателя. Макар че писателя има и двойник – специално в «»Писателят и временното жителство», стр88) четем откровения-съкровения, които разкриват черти от природата и характера на нашия автор: «А Писателят имаше какво да му разказва, бе запазил спонтанността и хъса си да говори, говори, и то така разпалено... Да, той почти не си поемаше дъх.“ стр.89)

(Най-измъченият ми роман – признава днес по радио „Хр. Ботев“ писателят след „Реката на смъртта“ и добавя в отговор на въдещата: България най-добре ще оползотвори председателството си, като се постарее да оправя положението на собствените си граждани!

Той предпочита живия живот, улицата за него е по-интересна от затворените помещения, в които се твори изкуство. «...макар че тук, в Париж, вече и други въпроси взеха да не рязжат». Причината за това е не само природната отзивчивост и възпламенимост на автора, един допълнителен подтик са и думите на Жан Клод Карьер, който директно му казва: »Г-н Райков, вашите книги ще са полезни за нас, които сме от другата страна на завесата – ако посочите и нашите недостатъци, и говорите с повече критицизъм.»

Иначе във „Франция, разреши ми да те обичаме“ (обърнете внимание и на това: разреши ми, а не позволи ми!) има нови герои, има и парижка, да я наречем, писателката: „Мадлен“, която умира, без да получи френско гражданство, току преди да са изпратили онова писмо-

молба до френския президент, завършено от автора с думите:

„остава да сложи подписа си само заксяняващата Мадлен, дошла да се лекува в Париж. Но новината е смразяваща, тя току-що е починала. И чак сега емигрантите разбират – над президента има още някой...Някой, който те, увлечени в последния си порив към Мечтата ПРОСТО БЯХА ЗАБРАВИЛИ.“ (”Събранието“ стр.стр. 269 – 279)

В „Проститутката“ е разказана трагичната история на Галина, сама по себе си парадоксална – българска проститутка във Франция!

Все в тоя стил са разказите „Любовта на студента Алекс“ (с историята за любовницата на Саркози), „Нелина и Дофис“, погребенето „Светлината на гробището Пер Лашез“...

Но не мога да не спомена и онова стихотворение от Добромир Тонев, цитирано от автора като единственото, което е взел:

ШЕНГЕНСКИ НЕВОЛИ
Излизаме от она черен списък
И вече мога волно да пътувам..

И – финалът:
Шенгенската стена дори да падне,
за нас ще е стената на плача!

Това е казано през 2001 – годината на смъртта на 46-годишния пловдивчанин! Не случайно Димо за тоя цитира като показателно и пророческо!

Във всичко, което съм писал досега за този писател, изпъква неговата чувствителност, свръчувствителност дори и особено сензитивност. Днес тя черти са в гамата на отрицанието. Дано доживеем времето, когато „усещането за чужда болка“ ще стане отново „най-първият знак за красота!“

Великодушното сърце може да заобича от състрадание.

Ф. М. Достоевски

Константин ЕЛЕНКОВ

ДАРЪТ

Антон БАЕВ

Щом се изгъркули жив на земята, Спас Господов реши да даде курбан.

„Всичко в живота започва с молебен и завършва с курбан!“ - извика Спас Господов, докато отупваше дрехите си от прахоляка.

А беше четвъртото денонощие от живота на Спас Господов, с което започна и историческата фаза от неговото битие.

Спас Господов започваше втори живот, но в същото време не беше дал курбан за първия. Ето защо Спас Господов реши веднага да направи и молебен. Идеха две радостни седмици, две седмици на тъпани и гайди, в живота на Спас Господов.

Като начало Спас Господов реши да се представи на жена си. „Ето ме! - рече той на Господовица и я стисна за вдовишките бутове. - Аз съм, твоят Спас!“

А Господовица отуна брашнените си от тестото ръце по гърба на нейния Спас и, макар да не го позна (архангел Гавраил беше върнал Спас не в XX, а в XIX век), го целуна, помириса и отведе в банята. А банята беше на двора и Господовица съблече Спас, както Господ ѝ го вкара в леглото навремето - в самия зверски край на XX век, и бухна мъжа си в коритото, над което се виеше тънка елинепелиновска пара.

Спас Господов оноди жена си няколко пъти под манастирската лоза, каза си, че отново е мъж, м-м-м, мъж е голямо М, препаса пояса, пък се хвана за работа. А Господовица, румена и златна, остави с курбана да се оправя Спас, нейното завърнало се от оня свят мъжление, нейното, м-м-м, миличко пишленце, и безшумно излезе от той сюжет, както българските жени ту излизат, ту влизат в живота на мъжете си - все през кухнята.

Спас Господов се запъти с широка крачка към мегдана.

Спас Господов срещна първо селския глашатай. От него разбра, че той юли, както му е ред, направили молебен за дъжд, а Господ ги чул, нали е милостив, чул ги, чул ги, ама или лошо ги чул, или прекалено щедър бил, та им пратил цял потоп. В края на юли пък дали курбан да спре дъждът, ама и август минал и ето, септември превалиял, а още кални реки, мътни морета отнасят малкото останала ни българска земя.

„И къде я отнасят тая българска земя? - ви-кна глашатаят, та да го чуе цялото село. - На майка си у пътката, жъ гу iba в потопа, жъ гу iba в ковчега, дето вътре за нас, българите, все няма място, все няма въздух!“

А Спас Господов извика една мастика за глашатая да успокои страстите му български, сина му мента за нервите, и попита кой сега е кметът в това село, дето не во чревото адово, ами направо на майка си у пътката се е заключило. А глашатаят му рече, че е някакъв стамболовист, либерал ли, народняк ли, нъд-се били омешали кат* трици в хамбар, жъ ги iba в дембелите, жъ ги iba в дебилите, съдират ти кожата, пият ти костите, пък те захвърлят гачи си египетска мумия.

„Брей! - рече Спас Господов, - ама днес кой век е?“

„Какъв ти век, бе, жъ тъ iba в стамболовиста! - кръвяса съвсем глашатаят. - Аз часовник нямам, той за век ме пита!“

Тъй мина първата среща от втория (историческия) живот на Спас Господов, от която той не разбира ни кое време е, ни кой век е, а само, че си е тук, у дома, на Балканите, и това му стига, и това му харесва. А ето какво стана по-нататък накратко.

Глашатаят падна под масата в кръчмата и там си остана. Спас Господов взе тъпана му и така наложи опънатата като онопена булка кожа, че вдигна потопеното българско село във въздуха. Кметът и приставът първо се скриха в мазето на общината, но като разбраха, че Спас Господов се е върнал от мъртвите и ще дава курбан, а после и молебен за единия и за другия си живот, довтасаха прегърнати, изтреяха по няколко патрона и казаха, че те са насреща. Оттам насетне Спас Господов нямаше никакви проблеми с курбана и молебена.

Цялото село наизлезе с лодки в превърнатия на езеро мегдан и пиршеството за завършването на Спас Господов от мъртвите продължи по мед и масло, по вода и олио, и завърши с мазни борби. Спас Господов натършка всички знатни ергени, натискаше им главите във водата, докато спряха да излизат мехурчета, ха сега да видите как е там, разбираш ли, жъ въ iba в тиквениците български, викаше глашатаят, приставът трещеше с манлихерата, а кметът се дереше, че боят настана,

тупкат сърца ни, ама я сега да ви видя гашите, жъ въ iba в женското семе, затуй ни затри потопът, че като власите се давите все в края на Дунава, и стига с тия вълчи от Турну Мъгурели, ние сме в XIX век, какъв ти Радичков, жъ въ iba в мискините!

„Това са народни обичан - обясняваше Спас Господов дългото си отсъствие от дома, докато Господовица налагаше раните му с мехлеми след двуседмичните български вакханалии, - а те не са нищо друго освен битова ритуалност плюс религиозна мистика. Сигурно помагат, щом са оцелели от езичеството до модерните времена.“

„Какви времена? - попита Господовица. - Ще ти дам аз на теб едни времена!“ Fuck! Fuck! Fuck!

И Спас Господов разбра, че никакви модерни времена не го интересуват него, българина, и дори да подаде нос в тия времена, българката така ще го зашлевие, че пак ще го върне на оня свят, а там го чакат шамарите на Гавраил и по-лошо - проповедите на архангела. Но да оставим Господови за малко сами, защото какъв е тоя писател, дето се занимава само с героите си, сигурно не е български, ами някакъв американски вагабонтин ще да е, а ние сега сме в XIX век, ако не сте забравили, интересуваме се от сериозните неща, дето мъчно влизат във фабула, дето са *tabula rasa* за простаците, тъй да се каже, *vox Dei* за посветените.

Модерните времена настъпват със смъртта на боговете и възславата на единствения бог - Бог-Отец, Мохамед, Буда и някои по-малки. Те са изобретение на еврейския монотеизъм. Оттам насетне бог е един и за юден, и за християни, и за мюсюлмани, и за будисти, и за всякакви други секти, сатрапи и вождове. Само името му е различно.

Както е известно, този Бог е казал: „Ако имаш две ризи, дай едната на ближния си“. Така вмениява дара, дарението за личен дълг, като го издига в степен на божествен постулат. А божествените постулати мигновено се превръщат в социален ритуал.

И първи дарители се оказват царете и сатрапите. С какво даряват обаче? Тъй като считат държавите си за своя собственост, ясно е, че даряват плода и потта на поданиците си в името на Бог и на същите поданици. Те даряват своєчуждото, превръщайки го в чуждосвое.

Курбанът на Спас Господов и последвалият го молебен, както видяхме, поеха скромния дискурс на личен дълг, на доброволно задължение. Спас Господов изчисти с един замах божествения постулат за дара от социално-ритуалните му царствено-сатрапски функции, каквито несъмнено носеше всеки дар през цялото европейско, азиатско и дори африканско Средновековие.

Но на Спас Господов и през ум не му мина да отърси дара си от показността, да го обвие в анонимност и смирение. Това би било прекомерно очакване, наивно надценяване, глупаво издевателство над нашия герой.

Българинът дарява шумно, на всеослушание. Българският дар съвсем не е подарен, а чисто и просто продаден. Получателят е купен. Спомнете си как се клеха във вярност на Спас Господов и кметът, и приставът, как плющяха с пушките, докато им плющят ушите от лютия и врял курбан на Господов, защото Спас ги беше купил, макар размяната да не бе парична. Мало и голямо удряше чело пред дарителя си, целуваше ръка.

Чуждите дарове превърнаха българското село от XIX век в послушен роб на постмодерните времена. Чорбаджията разливаше курбана, ратаят плюскаше, а после дарителят му съдираше кожата и това бе угодно Богу.

Ако Спас Господов можеше да провере врат през вратата на задаващия се XX век, щеше да види ритуалът дарение да възвръща и царствено-сатрапската си бласкавост. Фотокамери, макиаж, първи кадър, втори кадър, дубъл, стоп, стоп, стоп. Не ми харесва! Отначало. Спас Господов щеше да е начело на фирма, на фондация, на неправителствена организация, на цяла партийна централа. Това са новите мощни дарители, обесивните царе-сатрапи на продължаващото Средновековие. Shift! Shift! Shift!

Но Спас Господов остана при жена си и не успя да види тия работи.

„Ех, Русо! - каза си Спас Господов, докато закусваше на сутринта, а слънцето се проявяваше над мушкатото на прозореца. - Ех, анонимна божественост! Ех, мъка по хуманитарната ера!“

А Господовица пусна една жълтичка в ръката на почукалото на вратата цигане и се хвана да чисти печката от пепелта и угарките.

Антон Баев. Из Истинската история на Спас Господов (роман). София: ИК Лексикон, 2017 г.

РАЗПАД НА НАРОДОПСИХОЛОГИЯТА

Проф. д.ф.н. Светлозар ИГОВ

Романът на Антон Баев Белези от българин е доста своеобразен в жанрово отношение, защото не е в никакъв случай традиционен роман и макар че в него има някаква история, има и герои - Спас Господов, един много особен герой, това е роман, който е до голяма степен сбор от размисли върху българската национална съдба, върху философията на българската история и върху онова, което наричаме народопсихология.

Героят Спас Господов е до голяма степен образ-идея, макар че има своя биография, има и някаква, бих казал, образна човешка плътност. Романът е до голяма степен призрачен герой, който се мести в различни исторически времена, преминава не само през обичайните за житейската съдба трансформации. Неговата функция е не толкова да бъде герой в смисъл на персонаж, колкото герой-идея: до голяма степен възпъщение на самата авторорефлексия на българина върху неговата променлива и неизменна по някакъв начин историческа съдба.

В същото време тази флуидност на образа се постига не само от неговите неочаквани митологично-исторически трансформации, но в по-голяма степен от различното отношение на разказвача (да предположим, че е автобиографичен двойник на автора) към този герой. Виждаме Спас Господов ту гледан отдолу нагоре, ту отдалеч, ту приближавайки се. Понякога той ни изглежда като някакъв интелектуален гуру, който говори истини от последна инстанция, друг път го виждаме фамилиарно приближен и пронично-пародийно снижен. Така че промяната му не е само от неговите сюжетни трансформации, колкото от променящата се дистанция на разказвача към него.

Истинската субстанция и, така да се каже, плът на романа са точно тези мисли, които най-често изговаря Спас Господов, преплетени с размислите, а бих казал до голяма степен с оценъчните дистанции на разказвача. В това отношение героин като Спас Господов, който е, пак повтарям, не толкова възпъщение на някакъв вечен българин, колкото на саморефлексията върху българското, вероятно прилича на такъв призрачен герой като Господин Тест на Пол Валери. Но най-много, ако трябва да кажа каква е генеалогията на книгата, която се е родила, разбира се, от много философски, литературни и исторически импулси, както и от собствената творческа биография и път на Антон Баев досега, на мен ми се струва, че някакъв най-непосредствен предшественик на Белези от българин са кратките сатирични или публицистични есета на Станислав Стратиев, които бяха публикувани в пресата, и последните му книги. Там той говореше с едни такива произволни имена за българина, който се наричаше ту Стоян, ту с други имена. Но разликата е твърде голяма, тъй като при Стратиев героят, българинът, беше обект, докато при Баев той по-скоро е субект, който изключително ясно размисли върху българската съдба и философията на българската история.

Освен че промяната на героя се вижда поради промяната на различните гледни точки, дистанции на разказвача към него, според мен, една от най-важните попки на книгата е нещо, което бих нарекъл - разпад на народопсихологията. Това всъщност е и заглавие на една рецензия, която вече съм написал за книгата на Антон Баев и която вероятно ще излезе в близко време. Какво имам предвид?

Размислите на самия Спас Господов са върху българската съдба, българската история, върху българското, нещо, което обикновено наричаме народопсихология. Но забележителното е, че това нещо, наречено народопсихология, се е появило и изризло точно след Първата световна война. Изразили са го много хора - писатели като Антон Страшимиров в книгата си Нашият народ, философи като Петър Мутафчиев в своите философско-исторически есета. Никак не е случайно, че този размисъл - кои сме ние, българите, каква е нашата народопсихология, какъв е смисълът на нашата история - който през 20-те и 30-те години се е формирал като особено направление в българската мисъл, като една българска философия на историята, и, уви, продължава да бъде неанализирана (а бих казал и слава богу!). Не е случайно, че такива размисли се появяват винаги след огромни катастрофи - второто десетилетие на XX век, пълната покруса, след която започва период, последван от революционни метежи, въстания, бунтове, период, в който, както е казано, в недрата на нацията е издълбана дълбока пропаст, период, който мнозина и по-стари, и по-млади историци определят като перманентна гражданска война. Не е случайно появата тъкмо тогава на такива размисли, защото те са преди всичко размисли за идентичността, а това е време на криза на идентичността. Така както здравият човек обикновено не мисли за болестите и се сеща за здравето, когато го загуби, така и народите се сещат за своята историческа съдба, когато я чувстват подобно болен тялото си. Те се появяват в момент на исторически и социални кризи, и никак не е случайно, че тази книга - Белези от българин, се появява по някакъв начин като завършек на онези размисли на Станислав Стратиев и други интелектуалци, изразявани на най-различни равнища - от най-високи академични рефлексии върху философията на историята до най-вулгарни, бих казал, шоуменски приказки на тема кои сме ние, българите, или вестникарско-

публицистични размисли по темата. Белези от българин по някакъв начин като че слага край на този период на мислене върху този тип въпроси за философията на историята и народопсихологията.

Какво е нещото, което и до днес хвърля, според мен, една основна заблуда в мисленето ни по тези въпроси? Те най-напред бяха възродени от една антология на българското есе през 70-те години в библиотеката «Есета» на Варненското издателство. След това се появила в отделен том, наречен Народописхология на българите, под редакцията на Минчо Драганов, в който беше направен опит, макар и доста омекотен, за задаване на идеологическа рамка, и за последен път - и в най-разширен вид - излязоха в един сборник Защо сме такива? Този последен сборник е най-критичен, защото вече поставя въпроса не какви сме, а - защо сме. Но въпреки това не е скъсал с една основна заблуда на мислене от този тип, който смята, че ние сме някакви. С това не искам да кажа, че ние не сме никакви. А искам да кажа само това, че този тип размисли какви сме никога не може да бъде опрян на сигурна основа. И всичко онова, което обикновено се измъква като народопсихологически размисъл, е валидно само в определен контекст.

Ние, българите, може да си мислим, че сме трудолюбиви днес, ако се мерим с никакви южни народи, но едва ли ще си го твърдим, ако се мерим с немците. Това, което сме, е изключително динамична и исторически променлива смислова структура, първо, защото онова, което сме ние, българите, е една толкова огромна общност от различни хора, че трудно можем да намерим критерии за някакъв колективен субект. От друга страна, ние се поставяме в различни исторически условия и социални слоеве, така че това сме ставяме различно. Ето защо това какви сме не може да бъде предмет на сериозна наука, защото самото то е променливо.

Истинският въпрос, който трябва да си зададем и от който можем да получим това познание, е - защо си мислим, че сме такива. Каквото и да си мислим, защото в различни периоди си мислим различни неща. Това, какво си мислим ние за нас самите като българи, не е никакво свидетелство за това дали сме такива, а е свидетелство само за оня, който го казва. Това е както при психоанализата, при която научаваме много повече неща за психоаналитика отколкото за анализирания от него, и въобще като при всички неща, които се интерпретират, където узнаваме много повече за интерпретатора отколкото за интерпретираното. Казвам го дори с риска вие да си помислите, че аз сега говоря не толкова за книгата, а за това какво аз си мисля за книгата. Но точно така и трябва да мислим.

В тази книга в известен смисъл настъпва, както го наричам, разпад на народопсихологията, защото виждаме колко дифузни, променчиви и разпадащи се стават съжденията на самия герой Спaс Господов. В някои случаи ми се струва, че това, което се казва, е казано много сериозно, в други - че е казано на шега. Виждаме как цялата тази материя на народопсихологическото мислене се разпада. Има смисъл да видим народопсихологията на Антон Страшимиров като документ за неговите концепции, за неговото мислене върху българското, а не за това какви сме ние, българите, защото, ако се зачетем в книгите му или в книгите на Иван Хаджийски, ще видим, че ние, българите, не сме това, което е написано там. Важното е в случая да разберем защо те са мислели така. Какво са искали да ни кажат на нас? Ще дам два примера.

Можем ли да приемем, че ние, българите, сме мърша, след като Петко Рачов Славейков е казал - не сме народ, а мърша. Трябва да мислим защо го е казал, колко го е казал и какво иска да ни каже с това. Или Ботев, който ни нарича робско племе. Но в същото време Ботев е доказателството, че не сме робско племе. С тези примери искам да покажа как този тип съждения имат смисъл само като коректив на българското в строго определен исторически контекст.

В този смисъл смятам книгата Белези от българин за край и за разпад на народопсихологията, защото и последната реплика, която казва Спас Господов, е: «Това, което иде, ще гледа само напред». Народите по различен начин изграждат своята идентичност. Има народи, които я изграждат със своите корени и ако ние не видим в корените европейските народи, доникъде няма да стигнем. Има народи, които изграждат идентичността си чрез своите идеали, чрез своите утопии дори, чрез своите сънища, ако щете. В този смисъл Белези от българин като цяло и тази заключителна реплика е единственият начин, по който, според мен, сигурно може да се изгради една идентичност.

Извинете ме много, ако съм говорил дълго, но към това ме подтикна проблематиката на книгата. Препоръчвам ви да я прочетете! Аз понеже съм я чел три пъти, трябва да ви кажа, че хубавото на книгата е и това, че може да се чете изключително бързо и увлекателно, и мисля, че Антон, романизирайки цялата тази материя, е направил, освен всичко друго, и едно забавно четиво.

Словото е произнесено на пловдивската премиера на романа „Белези от българин“ (първа част от новото пълно издание на „Истинската история на Спас Господов“) на 3 ноември 2006 г. в Балабановата къща в Стария град.

Татяна ПОЛИХРОНОВА, Квадратна Луна

ПЪТУВАНЕ В ПРОСТРАНСТВОТО НА ИВАН ЦАНЕВ

(Диалог на поет с почитатели)

Кирил ПОПОВ

Макар че физическото и духовното остаряване не протича едновременно, от няколко години вода затворен живот и участвам със свои публикации най-вече в интернет. И преди съм стоял по-далече от скандални литературни стъпки, сега още повече: скандалът е брат не на истината, а на клюката, съетната илюзия, злословието. Радвам се на всяка новоизпратена ми книга от Иван ЦАНЕВ. Сега се вчувствам с интерес в неговата нова творба “Между два разговора с ИЦ” – бих предизвестен, че е спечелила конкурс на Министерството на културата. Текст от четири реда на втора страница от събраните в едно “признания и отзиви, слова и посвещения“ (изд. “Стигмати“) ме предупреждава че “върху корицата на тази книга не стои авторско име, че тя не е мистификация на самотен аноним, а е обща творба, създадена от много автори в продължение на пет десетилетия с дейното участие на И.Ц.“ Чак на стр. 356 в некролатрично черно каре са поместени и паметни думи за Малина Томова: “Малко преди да поеме пътя си към вечността, тази книга избухна своята редакторско-издателка. Ударът беше толкова жесток, че ѝ потрябваша много месеци и дори години, за да възобнови желанието ѝ за публична изява – както и да прибави извадки от новопоявили се текстове“.

Изювката засили у читателите усещането за книга в едновременно паметна и себеуважителна тоналност. Завладява ни асоциация с Пушкин – “Я памятник себе воздвиг нерукотворный ...“, с Вазов – “Но моите песни все ще се четат“. Изпитвам наслада от един мащабен омаж, феноменално издание, посветено на живия класик на българската поезия – Иван Цанев.

Вчувствам се в четиристотинстраничния синопсис със съкратени изложения и на персуазивни до възторженост посвещения на достоен за нобелова награда български поет, неотдавнашният се и в изкуството от т.нар. обикновен човек, от деликатното общуване с него. А нравствената и естетическата красота и мъдрост в неговата поезия се възприемат право пропорционално на разнообразието от поетични и стилове в искрени признания. И с малко по-волна фантазия в един “билатерален“ аспект тази книга започва да рефлексира в съзнанието ни и като монографична панорама на българския поетичен дух с полувековно развитие в нравствената и мнемонична памет на повече от 120 ерудирани почитатели на Иван Цанев, участващи в книгата и с повече от няколко фрагмента. Има и имена, останали “извън кориците на книгата със свои “шаржове, пародии и посвещения“ (Борис Димовски, Чавдар Николов, Теодор Христов...) Невключени са останали изказвания, отзиви и статии от Добри Жотев, Иван Сарандев, Димитър Танев, Миглена Николчина ... Фактически невъзможно е да се изредят имената от първата част на книгата. Пъстро и многолюдно литературно войнство обгражда и обгрива литературно култовата фигура на големия поет, тълкува и изразява възхищение с

листи.

Велико достойнство на неговата най-нова книга е нейната яснота, достъпност и разбираемост, неолекотяващи, а задълбочаващи диалога с читателя. Към всичко това трябва да се прибави нейната дълго промислена композиция, концептуалност, добросъвестност, съчетани с ерудиция, разнообразен терминологичен апарат, многопластовост, синтезирана аналитичност. Един високо хуманен стремеж да се води благодарствен диалог с читателя надгражда положените усилия. И дава основание

не да се съпоставят фрагментите, а да участват равнопоставено в широките хоризонти на интерпретацията.

Имам и аз личен повод за радост от появата на книгата “Между два разговора с И.Ц.“ – в нея е включен фрагмент от моя статия от преди 12 години. В известен смисъл тя отразява стила на своя автор, а не на Иван Цанев. А и аз съм от онези чудаци, които дават за одобрително мнение текстовете си на третирания в тях автор. Така получих за втори път благодарност от поета за едно и също дело.

Разговорното по форма заглавие “Между два разговора с И.Ц.“, както и преобладаващата тоналност в изложението, съставено от признания и отзиви, слова и посвещения; от премълчани шаржове, пародии, посвещения, изказвания, отзиви и статии... не позволяват и не предизвикват строго научно тълкуване. Опитите в тази насока са епизодични, но и към есеистична интерпретация е пристъпено с дълбоко разбиране на нравствено-естетическия потенциал на съдържащите оценъчен заряд резонанси, на съотношението между художествена практика на автор и социален живот; на авторското умение за структурно навлизане в поетичната вселена на Иван Цанев. И най-фрагментарно изразеното тълкуване се основава преди всичко не толкова на теоретическо познание, колкото на авторската култура, жизнен опит, дълбочината на вчувстването и на професионалния прочит. Няма ги в тази книга литературните зоили от времето на проловитите априлски дискусии, спуснати с парашут и загнездени в литературни институции. Колкото по-некадрни, толкова по-безцеремонни. Някои от тях отсъстват от тази книга, ослепени от излъчваната от страниците ѝ светлина на литературното общуване...

В заключение ще подчертаем богатото литературно съдържание на всеки фрагментарно поместен в книгата отзив като нещо ново и любопитно! Създадена за широк кръг читатели, тази книга поражда условия за интересно и обогатяващо мнемонично и емоционално пътуване в пространството на Иван Цанев и на българската поезия от края на 20 и началото на 21 век ...

Голямата времева амплитуда в създаването на включените в книгата фрагменти не може да не влияе върху тяхното качество – не само в това измерение те са несъпоставими. И защото по съдържание някои от произволно или нарочно взети откъси от цялото балансирант между обективната логика и пристрастния читателски прочит. А обединителната за съдържанието на обемистата “критична антология“ фигура на Иван Цанев като човек и творец с синоним на свободен и миролюбиво мислене и чувство, то отласква от себе си зойли¹ и институционални монопо-

Йордан АТАНАСОВ

ПОСВЕЩЕНИЯ

УТРО

На Иван Цанев

Тишината селска тъй ме е приспала, че изпуснах изгрева единствен тук. Дядо е излязъл под звездите в тъмното, събира мокрите треви – на магарето си хляба зимен. Баба разпределя първата закуска: на прасето още ниско и на пилците нетърпеливи – бели облачета.

Насълзената трева ми каза всичко.

ДОН КИХОТ ОТ ВЕРЕЯ

На Иван Груев

Ти, луди човеко, по-важен си от префекта на Верей! Аз виждам в погледа ти влажен това, което сам коняея... Умират патриарси, управници се срутват, дори и да са царски, простосмъртни или... мутри. Не се измъквай, слесан в догадки и несрета. На коня пак те искам: с коние, леген. И Дулининея.

НОЩ ПРЕЗ ЯНУАРИ

На Йордан Кушев

Бележника си вземам – тази птица със опърлени крила. Аз трябва да препиша много имена от паметта на старата година. И виждам как приятелите одредяват.

Ще ме задраскат враговете, но аз ще ги остава – твоят ми, сила да ми дават. Роднините любезни и сърдити зная – кръвта вода не става, макар усмивките да са прозрачни.... Жените с имена планетни ще препиша: дето съм ги любил, и тези дето ме проклинат за красивите лъжи; и тези, дето искат строфи да им посвещавам.

За фарисеите не съжалявам и за изменниците – също. Най-страшното е, че приятелите одредят – заминаха в далечен отпуск те и там живеят във небесни къщи. Там няма номера и улици, ни рангове – адресите им няма как да подновя. Надявам се да ми изпратят кода с телеграма в една инфарктна нощ... А дотогава – най-страшното е, че приятелите одредяват...

МОНОЛОГ НА ЧОВЕКА, КОЙТО ЛЕПИ АФИШИ

На Атанас Далчев

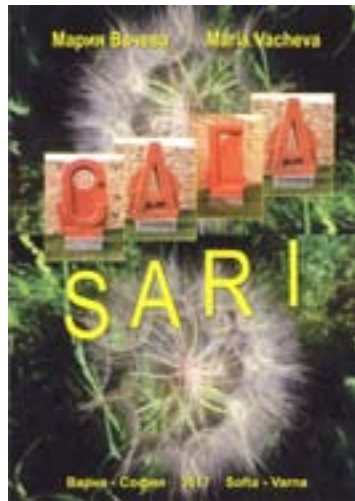
Разнасям афишите – чужди послания, а своите нося навити в душата. Затуй са невидими моите рани. Аз всеки ден Божии пътувам със вятъра. Лепило и четка – до крайната улица, край гъби реклами, кино и театри, край хора работни, цветя и улуси.

Ще нося покани, додето ме има. Додето със синия небесна каруца дъждът ме настигне внезапно и мине през мене. Подобно афиш ще се смъкна от стълба на времето. И ще замина.

Е И НЕ Е

САТИРИЧНИ ГАТАНКИ ЛИ? ТОВА ПЪК Е КАКВО?

Мария ВАЧЕВА (1933 - 2017) - автор на книгата

Те са афоризми, но по-инакви, просмукани с разновидности на хумора (най-често ирония), обаче тяхна важна отлика е задължителният отговор. Сиреч както гатанката непременно изисква нейното усъвяване да включва и отговор, по начин сроден читателят на сатирична гатанка трябва сам да стигне до онова, което не му е пряко изречено, ала

тя го към него насочва. Сатиричната гатанка изисква допълнително усилие: освен присъщото за всеки словосказ, който не е твоя, а нечий, трябва още и да отгатнеш думата, представяваща разковинчето ѝ. Естествено това не се удава винаги, но пък сатиричната гатанка разчита да изненадва чрез сполуката, което е част от удоволствието - своего рода „тука нема, тука има“.

В тоя порядък на разсъждения сатиричната гатанка е три в едно: афоризъм + гатанка + хумор, своего рода трисъставна словесна загадка, нещо като дребнейша братовчедка на трисъставна ракета.

Румен СТОЯНОВ

Владимир ШУМЕЛОВ се занимава активно с оперативна литературна критика от 1990 г. Лесно би било да оценим/профанираме подобно писане на металитературни текстове откъм старата мисъл, че който не може да създава кадърна художествена литература, се отдава на критика. Това, разбира се не е толкова просто. Първо, защото критикът Шумелов е много добър белетрист, а разказите и новелите му, събрани в няколко сборника, са оценени през тези над два десет години с най-авторитетните национални литературни награди. И второ, защото авторът е убеден, че едно от най-важните неща за съвременния/модерния/постмодерния писател е да бъде също така добър критик, теоретик и историк в областта, на която се е посветил. И все пак заниманието с критическа дейност е неблагоприятна работа и това едва ли кой може да отрече. Още повече, че днес литературата, както и обслужващата я критика избухва предния си обществен

ГРАДИНАТА И ЖЕНАТА

„Градина под прозореца“ е книга на зрелостта, но и на недоразделянето с погледа отпреди нея. Със сигурност е различна от първата стихосбирка на Лили ХРИСТОВА – „Ориса ме Алиса“. И това е много добре за авторката. Прекрасно е, когато един автор се разгръща, развива, открива нови свои страни, погледи, думи – и за себе си, и за онези, които го четат. С това по никакъв начин не подлагам на съмнение, свежия, своеобразен и чаровен глас от Алиса. Градината обаче открива дълбочини, води из лабиринти – следи състояния и гледки, медитира, обмисля. По-сложна е. С повече увереност. И ненаивна – въпреки пленителната способност на Лили да пазу устата си за наивното. Различните състояния на жената; реалният живот като история през окото – защото книгата е впечатляващо образна; градските пространства като запечатващи се фотографии – защото усетът за стил е силен и героинята на Лили Христова преживява през образите на града в една скъсена дистанция: в паважно-катедрална моментална снимка, в оттичащ танц и тържувателна старинна монета, в сплита на смокинята и Богородицата... И от друга страна – природното, сезоните, вечният ритъм, който ни спасява от мимолетността на мислите и преживяванията ни, спасява ни от ефемерността на собствения ни себичен център, като ни поглъща в мощните си пулсации. Градината и Жената – това са двете части, на които ръкописът спонтанно се раздели за мен при първия прочит – една ин-ан обратимост на гризата за красотата на нещата, дори когато си на ръба на търпимото, дори когато си отвъд този ръб – за да те съхрани на свой ред теб самия същата тази красота, която си крепил и удържал посред невъзможното. Деликатна книга. Но не и плаха, напротив. Книга на ранимостта и силата, на нежността и гризата, и на атавистичната женска устойчивост – все теми на Лили и от предшната ѝ стихосбирка, но тук разгрънати много по-богато, зряло и уверено, възлътени в микросюжети, които на свой ред градят една едра история – макросюжета на Градината.

*Текстът е писан за представянето на книгата на 21 юни 2017 в гр. Бургас.

Елка ДИМИТРОВА

Градина под прозореца, Лилия Христова, изд. „Либра скорп“, Бургас, 2017.

Графика -
Бойко ВАЧЕВ

НЕБЕСНАТА ЗАЩИТА

и социален престиж, донякъде станаха функция на пазара, което в разпада на днешна България е вече трагично. Без да говорим за слабостите на художествената критика в българските условия, само ще споменем, че и самата литература май вече няма нужда от критиката, а в най-ново време излизат наяве и нови проблеми – т.нар. дебат за отношението между академичната критика и критиците в интернет (блогъри и под.), проблеми с книжарници, издатели, редколегии, присъствие и роля на критиката в медиите, училищата, ролята на държавата в тези процеси и пр.

В такива условия, когато критиката бива или напълно отричана, или се правят опити за нейното реабилитиране, появата на всяка сериозна критическа книга би следвало да се тълкува като явление, което помага на организиране и дисциплиниране на литературния процес у нас.

„Ще чакам дъгата“ е четвърта книга с литературна критика и есеистика на Владимир Шумелов след „Накърнимото“ (2004), „Цветните спомени на греха“ (2009) и „Писна в кокошарника“ (2013). По-особено в този контекст стои книгата с „елипис“ „Pink Floyd“ (2013), която колажира металитературни и литературни фрагменти с текстове на „Pink Floyd“ и Роджър Уотърс. Тя е по-„лабораторна“, повече задаваща въпроси, отколкото търсеща отговори; фрагменти, в които Шумелов анализира парадоксите на настоящето, фиксира живота ни в нищета, търси смисъла на творческите усилия. Най-общо сборниците, както пише авторът в предговора на новата си книга, „се опитват да дадат някакъв индиректен отговор на три фундаментални въпроса: Защо (не) четем?; Защо пишем?; Защо издаваме?“. И още: „Занимавах се с „езиците“, техниките на писане, контекста на раждането на творбите и съдбата на техните автори, за да достигна по различни пътища до скептични отговори относно съдбата на

книгите. А книгите и авторите в тях не бяха малко: рекапитулацията на предшните три книги сочи около 200, без есета и фрагментите“. Структурно „Ще чакам дъгата“ е по-близо до „Накърнимото“. Тук са включени раздели с литературна критика (за български и чужди автори и книги), интервюта (които липсват в предшните сборници) и етюди, обединяващи различни по характер есеистично-публицистични текстове. Броят на статиите и отзивите в литературнокритическия раздел е 62 (за преводни и български книги от последните няколко години – авторски, антологични, сборници, периодика, от които 15 са за преводни заглавия и 47 – за български книги), на интервютата – 2, и 4 етюда.

Както и предшните книги в този жанр, и тази не си поставя цел да преподрежда, йерархизира и систематизира факти и ценности в литературата, а изборът на заглавия и автори е личен, „случаен“, „дневников“. Независимо от това авторът търси точна и обективна оценка на постигнатото от писателите, отсява значимото, ценното, непреходното в техните книги. Написан на ясен и стегнат език, сборникът е концептуално организиран и издава голяма ерудиция, вкарване на контекст в анализа и интерпретацията на книги и факти от живота на писатели и явления.

Жанрово разнообразие в книгата внасят две интересни интервюта – със Здравка Влодова-Момчева (писателка, педагог и журналист в Лондон от дълги години) и Атанас Радойнов (доайен на бургаските писатели, който почина през 2016 г.). От анализите на преводните книги можем да открием имена на автори като тези на Херман Волфрам, Марлен Хаусхофер, Паул Хохгатерер, Доран Рабиновичи, Алисия Аса, Лета Кудохера, Панат Истрати, Матей Вишник, Йозеф Банаш, Фредерик Бегбед (но и класикът Гьоте). Родната ни

литература е селектирана от автори, които иначе трудно биха попаднали във фокуса на критиката (поначало софистично организирани): Иван Сухиванов, Атанас Радойнов, Роза Боянова, Николай Фенерски, Лилия Христова, Милка Иванова, Десислава Неделчева, Снежана Иванова, Миролюб Влахов, Ружа Велчева, Светла Андреева, Йордан Атанасов, Елена Денева, Младен Влашки, Тянка Минчева, Георги Ръдев, Николай Иванов, Радка Пенчева, Янислав Янков, Диня Тончева, Росица Василева, Йордан Пеев, Росица Йосифова, Теодор Иванов, Виолетта Б. Иванова, Виолета Радева, Лена Левчева... Имена, към някои от които постоянно се връща, за да изследва отново и отново техни важни поетични, прозаични творби и критически книги. Заслуга на изследването са и включените статии за нови литературни периодични издания у нас и зад граница – „Културна палитра“, „Резерват Северозапад“ (България), „Любослов“ (САЩ). За читателите, които ценят особено стилистиката на Владимир Шумелов, са есета/етюдите: „Няколко погледа към темата „Андерс Брайвик“, „По следите на едно писмо“, „Край“ и „Започвам“ – текстове, в които литературната археология, аналитизмът и общественозначимата проблематика съжителстват близко и взаимопроникващо, допълващо се; лапидарни и вдъхновяващи текстове.

„Металитература, която в последна сметка, независимо от качествата на литературата, я разглежда като източник на вдъхновение, форма и начин на живот, „преминаване под дъгата“, за да получи небесната защита“ – е финалното изречение на уводния авторски текст на книгата.

Ружа ВЕЛЧЕВА

Владимир Шумелов. Ще чакам дъгата. Литературна критика, интервюта, етюди. Ред. д-р Радка Пенчева. Изд. „Либра скорп“, Бургас, 2017, 280 с.

ПЪТ ОТ ОБРАТНАТА СТРАНА НА ВРЕМЕТО

Надежда СТАНИЛОВА

В малко магазинче за произведения на приложното и изцяло изкуство, където слънчевите лъчи раздвижаваха наситения въздух и едва забележимите пращинки измисляха нови сюжети от различни времена, две млади жени разглеждаха съсредоточено изложните експонати. Бяха потънали дълбоко в омайния свят на паралелната действителност на изкуството, а упоиваният аромат на терпентин и изсушени билки изостряше сетивата им. Гърсеха картина за спомен. На една-та от тях - привлекателна блондинка с големи зелени очи, ѝ предстоеше сватба - повод за скъпоценен и дълготраен дар. Те се надяваха приятелството им от първи клас, сближило ги като сестри, изградило еднакъв вкус и отношение към красивото и еднаква морална преценка към случващото се в материалният свят, да се запази въпреки физическото разстояние от няколкостотни километра. Внезапно вратата се отвори и дълъг слънчев лъч се отрази в стъклената повърхност на маринистичната акварелна картина пред тях. Тя изобразяваше плаж с различни на цвят камъчета, разпръснати като детски бонбони на границата между водата и сушата, а скалите отзад приличаха на римска мозайка, изградена от множество разноцветни плочки, все едно човешка ръка си е играла да ги подреди една над друга. По средата на плажа огромна арка го разделяше на две, а водата блъскаше основите на скалата - тъмна пещера, като че ли искаше да я разруши. Морският пейзаж сякаш проговори: и двете ясно чува от картината звук, нещо като пошепване или изохкване, не можаха точно да определят, защото звукът се отрони за секунда.

- Картината сама ни отвори! - каза Силвия - приятелката, която търсеше подарък. - От сега нататък винаги ще ти говори за мен, ще ти напомня колко много те ценя и благодаря на съдбата, че ни срещна!

Картината се казваше „Кентавър на плажа Милопотамос“, но кентавър нито се виждаше, нито нещо загатаваше за него. Попитаха продавачката защо е кръстена така, и тя обеща да разбере от художника на творбата. Осведоми ги, че е емитрирал преди години грък, който живее в България и във всички негови платна присъства духът и митологията на родината му.

- Когато клиентите купуват от нашия магазин, ние даряваме послание за щастие. То е различно за всички. Заповядайте за картината след няколко дни, госпожине - продавачката се обърна към Силвия, - заедно с личното ни пожелание за младата двойка. Тогава ще ви предам и историята на картината.

Сватбата беше в края на лятото. Всички външения, очаквания, радости бяха съсредоточени в две златни халки, притежаващи силата да обвързват човешки съдби. Булката Ния блестяше в бяла рокля, леко повдигната в областта на корема, а водните ѝ очи излъчваха възхищение и благодарност. Със съпруга си изглеждаше силно влюбени, нежно се докосваха с поглед и изпитваха гордост от очевидното доказателство за тяхната любов - зачената нов живот.

Поставиха картината на видно място в новия дом и понякога, когато оставаше сама, Ния напрягаше слуха си да чуе прошенния звук и настойчиво наблюдаваше входа на пещерата - да не би оттам да са го чули, но освен различните нюанси на морско синьо в зависимост от светлината, нищо друго не можа да долови.

Картината първа изплува пред очите ѝ, когато изгуби нероденото си дете. Дали дълбоко проникване на психотропната палитра от тюркоаз, синьо и зелено в подсъзнанието ѝ и желанието ѝ отново да чуе шепот, или заглавието със загадъчното присъствие на кентавър, тя не можа да определи точно кое повлия върху фаталния сън, пренесъл я в царството на Морфей. Събуди се зашеметена от ярки цветове, вкус на танин и зловещ заглъхващ кикот.

Младата двойка пое удара като детски бонбони на границата между водата и сушата, а скалите отзад приличаха на римска мозайка, изградена от множество разноцветни плочки, все едно човешка ръка си е играла да ги подреди една над друга. По средата на плажа огромна арка го разделяше на две, а водата блъскаше основите на скалата - тъмна пещера, като че ли искаше да я разруши. Морският пейзаж сякаш проговори: и двете ясно чува от картината звук, нещо като пошепване или изохкване, не можаха точно да определят, защото звукът се отрони за секунда.

Един ден телефонът на Силвия иззвъня и едва успя да отговори - Ния я засипа с унизително грозни думи и обиди, които изсъскаше с гняв, обида и възмущение. Най-поразителен беше гласът ѝ - минаваше във фалцет, после в шепот и отново крясъци. Беше в истерия. Силвия успя да разбере, че ѝ обвинява в нещо, споменаваше черни магии, дяволски работи, смърт. Единственото ясно изречение беше:

- Картината ми каза що за човек си, нали може да говори!

След няколко упорити и безуспешни опити да се свърже с Ния, Силвия се обиди на съпруга ѝ. Той не отговори на първото повикване, а когато се свързваха, звучеше хладно и припирно. От него разбра, че липсата на дете е повлияла силно върху психиката на приятелката ѝ и никой не можел да я успокои. Затова се допитала до знахари, врачки и екстрасенси - хора, които пренасят послания във всички посоки на времето. Така се запознала с

маг Зорница - легендарна гадателка и контактърка с гласове от отвъдното. От нея Ния разбрала, че един от сватбените подаръци е безлязан с петно, излъчващо силна негативна енергия, мрачна черна магия. Съсновидската си дарба свършено точно и с най-малки подробности прозряла съня на Ния преди да изгуби бебето:

Ния вечеря с кентавър, пият бяло вино, кентавърът говори задушевно в ухото ѝ, тя се опитва да го отблъсне, той се ядосва, отделя костите на лаврака от месото, изпада в пристъп на зловещ ироничен смях, оголва зъбите си в хищническа захавка, изрича последните си думи с присмех и омраза, но какви са те - Ния не чува, тя цялата е облята в пот, къпе се в дълбоките води на лепкаво море, които я повличат надолу към дъното и не може да извика за помощ, защото няма глас, тя крещи беззвучно и потъва, потъва...

Самият факт, че гадателката познала съня ѝ, спечелил безусловно доверие на изстрадалата млада жена. Ния преровила и огледала всички сватбени подаръци, но никъде не открила петно.

Татяна ПОЛИХРОНОВА, Вулканичен пейзаж

Най-накрая прегледала и картината от най-добрата си приятелка - постоянен наблюдател от стената, ням свидетел на краткия семеен живот. То било там - мъничко потъмняло от изтичащото време петьше на гърба на платното.

Силвия запротестира: не може да е нейния подарък, нали заедно го избраха... Значи петното си е било там!

- Само че то издавало звук... - контрира я съпругът на Ния.

- Наистина като че ли чуех звук, като че ли някой прошепна!

- Според пророчицата този звук е проклетие от устата на човека, който е подарил подаръка. Затова те моля, Силвия, не ни безпокой!

Връзката прекъсна.

Тя си спомни деня, в който взе картината от магазина. Продавачката подари за младата двойка ръчно нарисувана картичка и малко мускалче

с елей - олио, от което се палат свещите в църковните храмове и се използва за миропомазване, благоденствие и предпазване от лош късмет. Когато подвързваше подаръка, разказа вградената легенда:

- Според митологията на полуостров Пелнион (Пели) отбъхвали кентаври - странини митични същества с глава на човек и тяло на кон. Те били доста похотливи, но един от тях - Стефанос се влюбил истински в простосмъртната Аглая. За да се освободи от влиянието си върху него, той я убил заедно с нероденото им дете. После обезумял и се затворил в подводните пещери на плажа Милопотамос, а вечер излизал от леговището си да изгражда на скалите мозайка с лицата на любимите си. Но това са само легенди...

У Силвия се прокраднаха съмнения и уплаха от чутото. Въпреки че не вървяше в зловещия свят на магии и мракобесни сили, за всеки случай реши да миропомаже подаръка си, за да предпази от зла участ своята приятелка. Отвори внимателно мускалчето и направи кръстен знак пред картината. Същото направи и на гърба. Една едва забележима капчица отхвъркна от шипенето и остана спотаена върху долния лъч въгл.

След всички фатални събития и окончателния разговор, Силвия потърси информация за кентаврите в интернет. От древногръцките митове и легенди едно изречение прикова погледа ѝ: „Кентаврите били не само много похотливи, но и твърде отмъстителни същества.“

Вградената легенда изведнъж оживя. Стефанос! Отмъстителният кентавър бе намерил начин да потърси възмездие за изгубената си любов и да се върне от обратната страна на времето, оттам, откъдето битувашите мрак и полусенки потискат и гротескно изкривяват добродетелните намерения, достойнството се превърнали в глупост, а чувствата - в безсмислено препятствие. Светът на митовите и легендите, изтъкнат от червената черга на кръвопролития и подлоств, в който боговете проектират себе си в простосмъртни, а простосмъртните играят по техните правила, не се беше променил за хиляди години.

Случайно избрана влюбена двойка - свидетел на страданията на кентавъра, бе превърната в изкупителна жертва, а върнатата приятелка - в услужлив инструмент за адските му намерения.

Погледът на Силвия се засенчи от тъмno уродливо петно на получовек, полуживотно със самоодоволна тънка усмивка на устата и обвинителен пръст към лицето ѝ, сякаш я обвиняваше в убийство.

Разказът е отличен в Деветия национален конкурс за учители творци.

80 ГОДИНИ ОТ СМЪРТТА МУ

Роден:
6 октомври 1881 г.,
Стара Загора

Починал:
13 ноември 1937 г.,
София

БЕБЕФОНЪТ

Момка ПОПОВА

Шефът на една от банките в града - Райко Раев - празнуваше двадесет и пет годишен юбилей от сватбата си в екзотичната вила на дъщеря, си, която също беше щастливо омъжена и вече имаше шестмесечно бебе. Идеята за това ПАРТИ на мама и татко беше нейната и тя цялата тръпнеше от напрежение. Всичко беше перфектно изпипано до последен детайл и гостите, които бяха ни повече, ни по-малко от двеста човека, пристигаха като отпъншен поток и заемаха местата си. Напрежението идваше и от това, че бебето спеше само в детската си стая на най-горния етаж - изолирано от гостите, а младата майка държеше пред себе си БЕБЕФОН-МИКРОФОН - най-новият писък на техниката за връзка, когато детето е оставено само. Следеше да не се събуди, да не изохка, да не изпъшка. И затова беше напрегната...

Измамената съпруга викала, блъскала къде каквото ѝ падне, но накрая му простила... А днес празнуват 25 години щастлив брак... Вятър и мъгла... Чудя се как е издържала двадесет и пет години - ГОРКИЧКАТА?!

А какво да ти кажа за мъжете-гости... Всички се държат като дървеници. Зяпат, облизват се като домашни котараци, а очите им светят като фарове на бракувана кола... и сега чакат кога ще започнат да нагъват мезета... и да се наливат... Мисля, че вече разбира къде съм... Съжалявам, че не съм в прегръдките ти... А сега трябва да слизам при гостите, защото тържеството ще започне без мене. Обичам те - ЧАО!!!!

И тя... една от гостенките на парти-юбилей излезе от детската стая и бавно, стъпало след стъпало, заслиза към залата, където всички се държаха за коремите и превиваха от смях. А когато тя се появи, цялата зала се разтресе от ръкопляскания.

Само един мъж от гостите стана с наведена глава и напусна тържеството...

АФОРИЗМИ

- Афоризмът е неочакван изблик, изненадващ гръм.
- *Аз не дам да имам собствена къща: страх ме е, когато съдбата става извънредно любезна с мене.*
- *Когато жена ти стане много мила - това много често значи, че тя е престанала да бъде само твоя.*
- *Ако си беден, изпаднал, закъсал, отрупан с дългове и никъде не можеш да намериш пари, остава ти да направиш само едно: „Да се скараш с началника си, за да те уволни от малката служба, която заемаш. От подобен див героизъм понякога се уплашва самата съдба и току видиш - обърнала работата към по-добро.“*
- *Българиинът е муха със самочувствието на аероплан.*
- *В борбата между две истини - истината винаги е някъде вън от тях.*
- *В живота има само едно-единствено истински хубави нещо, за което струва да се жали: музиката!*
- *Всяко четене е една война между автора и читателя.*
- *Във виното е истината! Ала оня, който пръв е казал тая мъдрост, е бил презрев - така, че истината, уви, не е и там.*
- *Гутенберг не е имал по-малко коварна съдба от изобретателя на барута, например. Измислил книгопечатането с най-добри намерения, той може би съвсем не е допуцнал, че тъй бързо книгата ще го измами и ще стане съдружник едновременно и на Бога и на Мамона, тръбач на кристална истина и на демонична лъжа.*
- *Да наваксаи времето - за жалост - значи да го почерпиш, но не с вакса, а с труд...*
- *Да се възхищаваши от себе си! Това е неоценим човешки атрибут, единичното качество, което отличава човека от животните... като го прави смешен пред тях, разбира се.*
- *Добротелта е най-любимата кокетна гримаса на порока.*
- *Дълго време аз мислех, че ми вреди алкохолът; сетне хвърлих вината на тютюна; сетне - на месото. Най-после разбрах, че ми вреди просто животът.*
- *Диоген излизаше от своята празна бъчва и търсеше с фенер хора. В наше време той щеше да бяга от празни хора и да търси с фенер пълна бъчва.*
- *Едно от най-лошите, може би най-лошото качество на хората е, че те не са нито съвсем лоши, нито съвсем добри.*
- *Едно проклетие ми тежи: аз не мога да почувствувам близостта на хората. И когато някой се стреми да ме целуне от любов - аз тръпна погнусен от предубеждението, че той нарочно иска да ми предаде някаква страшна болест.*
- *Едно разбрах с положителност през моя живот: че навсякъде може и без мене.*
- *Езикът е красив и буен млад жребец. Няма да отидеш далеко с него, ако не умееш да яздши добре. Дори нещо повече: ще те хвърли от гърба си и ще те стъпче.*
- *Жената е вечно дете - по ум, но вековен старец - по егизъм.*
- *Животът е река, пред всекиго от нас. Някой е смел и глупав - хвърля се направо да я премеи - и се дави. Умният е предпазлив: скита по брега, опитава брод - и излиза щастлив на другия бряг.*
- *За да бъдеш щастлив, трябва много условия, но най-първото е да си глупав.*
- *Най-често то замества всички други.*
- *Знам: твоето минало е славно. И бъдещето ти ще е не по-малко славно в историята. Но кажи ми, как да преживея мизерното ти настояще?*
- *И гаргите стоят с часове по антиците, но от това не стават по-музикални.*
- *Има автори със странна съдба: когато се шегуват, публиката ги взема много сериозно, а когато говорят сериозно - публиката ги смята за шегобиици.*
- *Има идеи, в които е абсолютно невъзможно да повярваши, ако дори ти дадат сто години да мислиш. Такива са, например, идеите за славянско могъщество, за балканско споразумение, за общочовешко братство и др.*
- *Има народ, роден да господарува. Друг - да твори. Трети - да воюва. А има народ, роден с едно единично фатално предназначение: да бъде под чуждо владичество - и да конспирира. Господи! Не разбирам премъдростта ти, да надарши с тая нелепа стихия народа, който населява моето отечество.*

Адрес: 6003 Ст.Загора, ул.Хр. Ботев 4

Главен редактор: Йордан АТАНАСОВ
тел.: 042/649-110, GSM 0888790135

Зам.главен редактор: Красимира БОЖАНОВА

Редактори: Румен СТОЯНОВ, Иван БОЧЕВ

Издател: НЧ "Даскал Петър Иванов"
e-mail: lit_glas@abv.bg

Интернет страница: literaturenklas.com

IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90 BIC: UNCRBGSF

УниКредит Булбанк Стара Загора

Печат: "ЛИТЕРА ПРИНТ" АД - Стара Загора

Не се връщат и не се редактират материали!

Абонамент - само в редакцията

КЪСНА ЕСЕН

Този есенен ден беше към края си. Природата бавно спускаше своята тъмна пелена над света.

Мария погледна часовника. Имаше около два часа, докато влакът пристигне. А с него щеше да дойде и този, когото чакаше от години. Тя започна да се приготвя. Беше сама, само със спомените и мислите си.

Дъщеря ѝ, с която се караха от две седмици, я остави сама и излезе ядосана от дома, като ѝ заяви: „Прави каквото искаш, но не очаквай от мен да те разбира!“

И как ще я разбере, като тогава тя бе толкова малка, едва на пет години!

Облече се, погледна се в огледалото и дълбоко въздъхна. После взе чантата и излезе. Реши да отиде пеша до гарата. Вдигна яката на палтото си и тръгна в настъпилата вече тъмнина. И лентата на спомена се завъртя отново. Виждаше все един и същи филм - филма на живота си.....

...Млади бяха с Найден, когато се събраха, тя на двайсет, той само три години по-голям. Беше красив, висок, мургав селски ерген, в когото много момичета от селото се заглеждаха. Но той избра нея, защото освен, че не ѝ липсваше физическа красота, тя като него пееше много хубаво.

Когато запееха заедно, хората ги слушаха в захлас. Имаше и един Атанас, който свиреше с кавала, и тримата заедно бяха душата на всяка компания. Харесваха ги и млади, и стари. И добре тръгна семейният им живот.

Радваха им се и нейните родители, и неговите, с които живеяха заедно. На вто-

рата година им се роди момиченце. Едно такова, мъничко, мургаво като баща си и къдраво като майка си. То каква радост беше! - Мария избърса с длан потеклата от околото ѝ сълза.

Малката Радостина стана на две години и една вечер Найден каза, че ще трябва да отиде да работи в града, защото „там дават повече пари“, както той се изрази. Старият му баща кой знае защо се поопъна малко, но не направи опит да го спре. Съгласи се и Мария.

Отначало всичко вървеше добре. Найден носеше значително повече пари и всички бяха доволни. Имаха си няколко декара лозе и есенно време всички отиваха на гроздобер. Денем беряха гроздето, вечер старите се прибираха у дома, а Найден, Мария и детето - вече три-четири годишно - оставаха да пазят набраната реколта. Найден събираше сухи клони из лозето покрай близката рекичка и палеше огън около който се хранеха, пееха и играеха с невръстната си дъщеричка. - Е-е-ех спомени! После сваляха от каруцата домашните черги и лягаха под звездното небе.

Приспиваха ги песните на шуриците и жабите от рекичката. Събуждаха се с ; изгрева на слънцето и пак започваха работата.....

Но това време отмина като сладък, възшебен сън. Дойде време, когато Найден все по-често започна да закъснява. Понякога се прибираше чак след полунощ, когато всички вече спяха. Сутринта се оправдаваше я с някое извънредно събрание, я с авария, която е трябвало

да се отстрани веднага, я с нещо друго. Старият му баща започна да гледа все по-строго и студено сина си и една късна вечер избухна:

- Не те знам къде ходиш - почти извика той - но си опичай акъла! Не забравяй, че въкъщи те чакат млада жена и малко дете! Чу ли ме!?

Минаха още няколко месеца и всичко стана ясно. Найден беше zalюбил някаква друга жена в града и твърдо бе решил да се разведе с Мария.

- Аз в къщата си не те искам! Върви, където щеш! Тук ще останат Мария и детето, а за тебе място няма! - отсече старият.

И Найден замина.

Старите предвидливо прехвърлиха целият имот на Мария и детето и с това окончателно скъсаха със сина си. А когато те си отидоха един по един от този свят, той не дойде и на погребенията им...

...И сега Найден беше написал онова писмо на Мария, с което я молеше да го приеме, защото вече не беше нужен на никого, а и няма къде да живее. Писмото скар двете жени; едната беше чакала цял

живот неговото завръщане, а другата, която не помнеше бащината ласка, не даваше и дума да се издума за неговото завръщане.

- Моля те, Радост, мила, той все пак е твой баща - плачеше майката.

- И от кога аз имам баща? Не е ли вече късно за това? И как ще му казвам на този мой „баща“? - крещеше безмилостно Радостина.

Накрая все пак се примири, но се зарече, че никога не ще се обърне към него с топлата думичка „татко“.

„Ще ѝ мине, ще свикне! Кръвта вода не става!“ - помисли си с надежда Мария, стигнала вече до гарата...

...Най-после влакът пристигна. Найден слезе бавно, тръгна, олюлявайки се, после видя Мария и спря до нея. Пусна торбата, която носеше, и я хвана за двете ръце. Коленичи в краката ѝ, целуна ръцете ѝ и едва чуто промълви:

- Прости ми! Моля те, прости ми!

Тогава гласът му се задави в ридания, раменете му се тресяха, а есенният вятър метеше последните листа по перона...

Разказ от Недка ИЛИЕВА

РОМАН - БОЛКА

Никола ИВАНОВ

Романът „Хамовото семе“ на Йордан Атанасов е преди всичко семейна хроника, защото се ограничава със съдбите на членовете на семейството. Творбата не е родова хроника, защото авторът не проследява рода на фамилията от поколения назад, от първия известен родоначалник през столетията до момента. Въсъщност става дума за почти стогодишен период, който обхваща четири поколения – от дядото Иван, през бащата Цонко, синовете му, до техните деца.

В основата на романа стои библиейското проклятие на Ной към сина Хам, който го предал. Тогава Ной проклетел Хам да се скита вечно семето му по земята и да не намери мир и покой. На основата на този мит Йордан Атанасов прави аналогия с историята на своята фамилия от началото на миналия век до днешни дни.

Йордан Атанасов разказва и обобщава за неговите съселани от Драганово, които се славят с градинарските си умения. Близко една трета от съселаните му се занимават с градинарство и се прочуват с уменията и трудолюбието си почти из цяла Европа. С градинарство се занимава и фамилията на Цонко Иванов. Не без гордост авторът обобщава: „Трудолюбието, практичността и пестеливостта на градинарите довели до това, че много от тях се замогнали, построили си нови къщи, други вземали семействата си в чужбина и така оставали там с години. Някои се натурализирали, изучили в чужбина децата си, започнали работа в държавния апарат или в институтите и училищата...“.

Събитията съвпадат с Първата и Втората световни войни, с Балканската и Междусъюзническата война, които са трагични не само за България, а и въобще за хората. Романът е отрицание на войната като най-отвратителното и грозно човешко зло. Войната е унищожителка на живота, сее

разрушения и смърт, променя човешки съдби, нанася неправими човешки мъки, променя психологията на човека, антихуманната ѝ същност е тотална. Трудно е да се запази човешкото у човека поради обстоятелствата, в които са поставени народите, и особено войниците. Виетнамската война също се споменава, защото в нея участва най-големият от синовете на Цонко и Христина Йоан. Войната разделя семейството им, праща ги и захвърля на различни места,

сее ужас, всеки преживява лични драми и нещастия, мародерството се проявява и при най-дисциплинираните народи. Нечовешко е отношението на югославската УДБА не само към българите, които се прибират в отечеството. Човешкият живот не представлява ценност. Йордан Атанасов прави справедлива оценка на най-големите сатрапи на най-кръвавия и жесток в човешката история XX век – Сталин и Хитлер.

Христина в известен смисъл прилича на Талевата Султана, защото се опитва да бъде стожер на семейството. Но въпреки усилията ѝ не успява да опази мъжа и синовете си.

Войната е вгорчила живота на всички народи, участващи в нея. Тя е причина да проституират германките, и не само те, да му отпуснат края немските жени, за да родят и да изпълнят ролята си на майки и да продължат рода си. Мъжете са по фронтовете, а женското тяло си иска своето.

Йордан Атанасов използва натуралистични сцени, романът е реалистичен, на места описанията са снети от живота като фотографски снимки, затова са въздействащи. Условията в българските затвори са нечовешки. Отвратително е в трудови войски. Войнишките гонки и издевателства в казармите са жестоки.

Не е отмината ролята на комсомолските и партийни активисти, повечето от които са ограничени, но верни на глупостите на

Татяна ПОЛИХРОНОВА, Венецианска разходка

партията. Държавна сигурност е истинският властелин в държавата. Ако те определят за неблагонадежден, враг на народа или откажеш да сътрудничиш на ДС, трябва да забравиш за следване и добра работа.

Човешкият живот за комунистическите управници не е особена ценност. В ТКЗС хората се трудят до изнемога за жълти стотинки. Ето как авторът описва работата в Девненските заводи: „Работиш под напрежение или в близост до проводници под напрежение. Един невнимателен жест и... Както се случи с колежката Верка. Без да иска, с лакът закачи една шина и се запали пред очите ни. Докато изключим и я изгасим, беше вече жив въглен...“ От нечистия въздух масово се разболяват и умират работници, както става със Симо.

Идва перестройката на Горбачов и промяната през 1989 година с много надежди. Но уви... В СДС се внедряват хора с нечисти намерения, заради кокала. Приватизацията с РМД-та е непотчена. Съдбата на вестник „Демокрация“ е ясна, завършва със спирането на вестника. Така става и с всички подобни издания.

В цялата книга силно е открито екологичната тема, която е особено актуална във времето, защото човекът може да се самоунищожи. А ето част от екзистенциалните разсъждения на автора: „Труден живот! И с колко труд се ражда човекът. Как набъбва до деветия месец, додето разкъса плацентата –

тази първа вселена на тялото и душата... И с колко пречки, стопирани и рискове, които помни додето е жив.“

Болезнени и драматични са размишленията на Йордан Атанасов: „Българското хамово семе, пропъдено от сегашните бащици-монополисти и управници, се скита за къшей хляб по света. Слугува, върши черната работа на гърци и испанци, на хладните и точни германци, на гордите викинги, на надменните англичани. Тези млади мъже и жени с времето късат пъпната връв с родината. И стават цял живот емигранти и натрапници в очите на местните. Много малко от напусналите ще се върнат на стари години да потърсят тих пристан в родното гнездо. А техните деца, внуци и правнуци ще забравят език и обичаи. И отечество. Такава ли е присъдата на времето?“ Дано Йордан Атанасов да не е прав...

Акцентите в романа се постигат не само чрез разказите от първо лице на героите, но и от потвърждаването им от Летописеца като неутрален разказвач. И най-важното е особено силното хуманистично въздействие и внушение на творбата. Романът „Хамовото семе“ е автобиографичен. Йордан Атанасов е роден в Брауншвайг през 1943 година.

Йордан АТАНАСОВ, *Хамовото семе, роман, второ издание, Издателска къща Огледало, София, 2017.*